

A vallásosságról és a templombajjárásról

Gondolatok a Times folyóirat *Ó, Atyánk, hol vagy?* c. cikkéről

c. cikkének olvasása kapcsán

Az Unitárius Élet 2003. szept.–októberi számában megjelent a Times angol folyóirat *Ó, Atyánk, hol vagy?* c. cikkéről egy rövid ismertetés, amelynek az a fő kérdése, hogy mennyire vallásosak az egyes európai országokban élő emberek? A cikknek 2 db megszívlelendő kulcsmondata van:

1. *A kereszténység kisebbségi vallássá válik Európában, a templomok kiüresednek.* (Mert egyre kevesebben tartják magukat valamely valláshoz, vagy egyházhoz tartozónak).

Magyarország 57,9%-os arányával valahol középtájon helyezkedik el, a 90% feletti Románia, Görögország, Lengyelország, Portugália, Írország és Dánia, valamint a 33,6%-os Csehország és a 24,9%-os Észtország között.

2. A másik kulcsmondat: *Az egyházban, de nem a templomban.* (Vagyis, hogy az emberek bár vallásosnak tartják magukat, mégis nagyon kevesen járnak templomba.) Magyarországon például a templomba járók aránya: 17,8%, ami szerintem döntően a katolikusok köréből adódik. A protestánsok és különösen az unitáriusok körében tapasztalataim szerint ez az arány, még ennél az átlagnál is alacsonyabb.

Úgy vélem, hogy ez egy olyan kérdés, amely mellett nem lehet szó nélkül elmenni. Érdemes róla egy kis eszmecserét folytatni. Ismerjük az ezzel kapcsolatos sztereotípiákat. Pl. „a 40 éves kommunista uralom vallás- és egyházellenessége és a materialista világnézet erőszakos terjesztése megtette a magáét.” A másik véglet: „az emberek nagyon elfoglaltak. Munkaidőn kívül is sokat dolgoznak: barkácsolnak, kiskertet művelnek, építkeznek, nem érnek rá templomba járni”. „Valaki hiheti és tisztelheti az Istent úgy is, ha állandóan nem templom padjait koptatja.”

Minden effajta magyarázkodásban van valami igazság, de azt hiszem nagy baj lenne a vallással és az egyházzal szemben ma megmutatkozó közömbösséget, (sőt nem túlzás: elfordulást!), külső tényezőkkel magyarázni. Nézzük meg a másik oldalt is. A modern világban az egyház véglegesen elvesztette az emberek lelki, érzelmi, erkölcsi életére gyakorolt meghatározó befolyását, ha úgy tetszik szellemi monopolhelyzetét. Olyan új, erőszakosan nyomuló médiák (rádió- és tévécsatornák, színes magazinok, internet böngészési és szórakozási for-

mák pl. popkoncertek, diszkók) jelentek meg, amelyek maguknak követelik az emberek gondolkodásmódja, érzelm- és ízlésvilága feletti kizárólagos uralmat.

Amióta ezek a médiák léteznek, ez a törekvés állandóan és egyre erőszakosabban érvényesül náluk. A baj csak az, hogy ameddig ezek a médiák 50 évvel ezelőtt még a keresztény és polgári világnézet talaján álltak, addig ma már nemcsak Kelet-, hanem Nyugat-Európában is szemben állnak a hagyományos értékrend képviselőivel. Nem a polgári értékeket terjesztik (pl. szép családi történeteket adnak, mint annak idején az Onedin család stb.), hanem ellenkezőleg – azokat rombolják. Az emberi szellem, akarat, cselekvés felszabadítását hirdetik az úgymond: túlzottan konzervatív, normatív előírásokon alapuló magatartásformákkal szemben. „Szabadulj fel, legyél laza, sőt gátlástalan, meglátod milyen jó érzés az, ha rád semmi szabály sem lesz érvényes. Ha mégis vannak még gátlásaid, erkölcsi skrupulusaid, akkor szedjél be egy kevés speedet, vagy marihuánát és meglátod, hogy mennyivel feldobottabb leszel” – mondják, üvöltik, szuggerálják.

Mi, ősi hitünk szép hagyományai szerint élő, gondolkodó és cselekvő emberek vagyunk, akik töretlenül hiszünk hitünk igazságát, lelki megnyugvást és boldogságot adó mindenekfeletti erejében. Vajon amikor egyesek tévelygéseit, megbotránkoztató ballépéseit bíráljuk, mindig belegondolunk-e abba, hogy milyen nehéz a mai zűrzavaros világban megfelelő fogódzkodókat és eligazodási pontokat találniuk azoknak az embereknek, akik az elmúlt évtizedekben hit és megfelelő vallás-erkölcsi nevelés nélkül nőttek fel, és most rájuk zúdul a modern kor ezen talmi ragyogása, megannyi erkölcsi kihívása. Azt hiszem, hogy nem! Legálábbis én nem tudok róla. Igaz, hogy egyes egyházakban már jó két évtizede szoktak beatmiséket rendezni, a fiatalokat lelkigyakorlati táborokba hívni, de mindez kevés. Valamennyi történelmi egyháznak szomorúan kell regisztrálnia, hogy híveinek egyre nagyobb részét szippantják el a különböző harsány eszközökkel (nagy parádés felvonulásokkal, ajándéktárgyak osztogatásával) operáló szekták. Őszintén szólva én nem értek egyet azzal, hogy a harsányságra hasonló cirkuszi

mutatványokkal, pl. dobveréssel, gitározással kel-
lene válaszolni. Ez nem a mi ízlésünk szerint való
dolog. De azért tudnunk kell, hogy e mögött a **lé-
nyeg a személyes megszólításban van.**

Szoktuk-e mi megszólítani az embereket? Tu-
dunk-e olyat mondani nekik, amiért érdemes ránk
figyelniük? Bennünket – a mi hitelveinket, erköl-
csi alapértékeinket és érveinket – meghallgatniuk.
**Mert mindannyian felelősök vagyunk egy-
másért. Ne hagyjuk, ne nézzük szótlanul,
hogy társadalmunk kettészakadjon. Az üdvö-
zülésre kiválasztott jókra, és azokra akikről
végleg lemondtunk, mert nem akarják elhin-
ni, hogy sokkal jobb és szebb hittel élni, és
így részesülnek a megvilágosodás emberjob-
bító, megújító erejéből.** Ajánljuk fel nekik min-
dennap azt a segítő jobbot, amelynek révén mie-
lőbb kiemelkedhetnek abból a szellemi, tudati,
lelki zűrzavar állapotából, amely reménytelenül
emberi tragédiákhoz, vagy kisikláshoz fog vezetni.
Ezek az emberek azok, akik a „modernség” és „fel-
világosultság” örve alatt minden, tőlünk idegen
szokásnak, talmi ragyogásnak, olcsó trükknek be-
dőlnek, ezeket majmolják és ezzel könnyen vásár-
ra viszik törékeny kis életüket, amely menthetet-
lenül különböző tragédiákba torkollik. A mai
emberi tragédiáknak nagy része arra vezethető
vissza, hogy **az emberek többségének nagyon
rossz a konfliktustűrő – kezelő és – megoldó
képessége.** Ez pedig általában a lelkiekben való
szegénységre, hitben való gyengeségre vezethető
vissza. **A keresztény ember tudja, hogy ő a jó
Isten kiválasztottja, édes gyermeke, akivel az
Atyának tervei, céljai vannak és neki ezt a
nemes küldetést teljesítenie kell.** Élete ezzel a
küldetéstudattal kap igaz tartalmat, értelmet. Azt
is tudja, hogy a mindennapi megpróbáltatások, a
nehézségek az élet természetes velejárói. Nem épít
légvárat. De tudja azt is, hogy az Isten a Gon-
doskodó Atya, ha sokszor próbára is teszi gyerme-
két, azért végleg sohasem feledkezik el róla. Nincs
tehát ok a pánikba esésre. Sohasem kerülhetek
olyan nehéz helyzetbe, amelynél előbb-utóbb ne
jönne egy új reménysugár, amely megvilágítja a
kivezető utat.

A templomlátogatással kapcsolatban nagy fele-
lősség hárul a lelkészekre. A protestáns egyházak-
ban a hitélet eddig elsősorban a vasárnapi isten-
tiszteletekre koncentrált. A liturgiának
megvannak a maga hagyományos formái. Felolva-
sunk egy idézetet a textusból, és lényegében aköré
csoportosítjuk a prédikációt. Nem mindegy az

azonban, hogy milyen témát választunk prédikáci-
ónk alapigéjéül. A prédikáció csak akkor lehet
sikeres, ha megfelelő rezonanciára, egyetértő befo-
gadásra lel a hívek gondolataiban is. Régen a falu
lelkésze volt a közösség filozófiailag legfelkészül-
tebb tagja. Ma ez a városi – főleg pedig a fővárosi
gyülekezetekben – a dolog természeténél fogva ko-
rántsem ilyen egyértelmű. Vannak ugyanis olyan
magas műveltségű értelmiségiek, akik úgy gondol-
ják, hogy az ő filozófiai felkészültségük mellett egy
adott lelkész már nem sok újat tud mondani. Ezért
olyan alacsony, főleg a magasan képzett értelmisé-
giek körében a templombajárás. A prédikáció sike-
re tehát azon múlik, hogy a befogadó hívő úgy ér-
zi-e, hogy valóban valami lelki táplálékot kapott-e
általa, hogy szellemileg valamivel gazdagabb
lett-e utána, vagy csak valami olyan nem elég le-
tisztult, nem egyértelmű, logikai levezetésű esz-
mefuttatást kellett végighallgasson, amely alatt
jobb híján elkalandoztak a gondolatai. **A prédiká-
ciónak tehát varázsa kell legyen.** A varázs ab-
ból áll, hogy ameddig egyetértéssel tudom követni
és el tudom fogadni a lelkész gondolatmenetét, ad-
dig ez él és létezik. De amint az én személyes ta-
pasztalataimmal és meggyőződésemekkel valami-
lyen formában szembekerül, szétpukkan, mint egy
szappanbuborék. És bár én ott vagyok a templom-
ban, gondolataim már egészen másfelé kalandoz-
nak. A varázslat megszűnt létezni. A papokat, lel-
készeket ősidőktől fogva nem véletlenül szokták
különleges tehetséggel, varázserővel rendelkező
embereknek tartani. **A jó istentisztelet egy kü-
lönleges esemény, egy jó értelemben vett má-
gia, amely során csodák történhetnek (pl. új
megvilágosodások, felismerések tanúi lehe-
tünk), vagy ahol porba omolhat egy szent
gondolat is.**

Sokan szemrehányóan vetik fel, hogy híveink
nagy részt csak „sátoros ünnepeken” (pl. húsvét-
kor, pünkösdkor, majd az őszi hálaadás, aztán a
reformáció emléknapján, illetve karácsonykor, új-
évkor) mennek el a templomba istentiszteletre. Én
nem osztom ezt a nézetet. Sőt ez a tény csak me-
gerősíti bennem azt a felismerést, hogy ez a prédi-
kációk megítélésével kapcsolatos gondokra vezet-
hető vissza. Miért jönnek el ilyen alkalmakkor a
magasan képzett értelmiségiek is? Azért, mert
ezeknek az ünnepeknek a filozófiája, jelképrend-
szere teljesen világos, egyértelmű. Ezeket nem le-
het félreérteni, félremagyarázni. Ezekben egysé-
ges a közösség megítélése és gondolkodása. Ezért
van emelkedettsége ezeknek az ünnepeknek.

Mi következik mindebből?

Elsősorban az, hogyha „versenyképesek” akarunk maradni a többi felekezettel, és a mi értékrendünkkel szembe nyomuló médiákkal is, akkor sokkal jobban fel kell készülni az egyes prédikációkra, és **valóban az élet olyan égető kérdéseire választ adni tudó elmélkedéseket kell tartani**, amely után a hívek úgy érzik: megfelelő „szellemi muníciót” kaptak az élet nehézségeinek elviseléséhez, az előttük tornyosuló feladatok megoldásához, szorongásaik feloldásához, hogy hitükben sokkal jobban megerősödve jönnek ki a templomból, mint amikor oda bementek, mert ott új szellemi és fizikai erőforrásokra leltek. **Ha ezt a csodát meg tudjuk minden héten ismételni, akkor templomaink látogatottsága nőni fog, és egyre többen fogják úgy érezni, hogy sokkal többet nyertem ott, mintha egy órával többet főztem, vagy barkácsoltam volna ott-hon.**

Különösen a mi **szórványterületeinken** nagyon fontos, hogy **legalább kéthavonta legyen rendszeres istentisztelet**, hogy a hívekkel való kontaktus folyamatos legyen. Tarthatatlan, hogy egyes helyeken csak húsvétkor és karácsonykor kerül sor istentiszteletekre! A rendszeres hitélet hiányában már eddig is nagyon sok jó hívünket csábították át más protestáns társegyházak. Tudnék erre néhány példát felhozni. Akik már annyira odaszoktak, hogy nem is lehet őket többet visszavárni miközénk.

Egyébként nyugaton szerzett tapasztalataim alapján azt szeretném hangsúlyozni, hogy nálunk is egyre inkább **fel kell készülnünk a hitéletnek az eddigiektől alapvetően eltérő formái, szokásai bevezetésére, alkalmazására.** Ennek lényege, hogy **a hitéletnek nem a vasárnapi istentiszteletre való járás az egyetlen és legfőbb megnyilvánulási formája.** A 2003. év elején jártam Izlandon, ebben a távoli kis országban, amely a közfelfogással szemben közelről sem annyira rideg és barátságatlan, mint amire magas északi fekvése miatt gondolnánk. Fővárosa Reykjavík pedig a nálunk forgalomban lévő fényképekkel ellentétben nem is egy kis halászkikötő, hanem egy elég nagy város. A város központi részén egy kisebb domb emelkedik. Azon egy óriási evangélikus székesegyház áll, ami tiszta betonból épült. A II. világháború után kezdték építeni a város legmagasabb pontján. 30 éven át épült és úgy néz ki, mint egy merőlegesen felállított, delta szárnyú óriás repülőgép.

Óriás tornyának felső része háromszögletű nyílások függőleges bordázatából áll, amelyeken esztétiként smaragdzöld fények villognak. Nagyon hasonlít a New York-i PANAM légitársaság székházának tornyához. A templom belülről óriási, 3 hajós, 2 oldalt oszlopsoros. Legalább 2500 ember fér el benne. Két delta alakú oldalrészben kiszolgálóhelyiségek vannak. Bal oldalán pl., legnagyobb meglepetésemre, egy mosdókomplexum van. Vele szemben ajándékbolt és kávézó. Jobb oldalán egy egyházi könyvesbolt, ill. egy klubterem. A helyiek tájékoztatása szerint a vasárnapi istentiszteleten jó ha 50-60 hívő fordul meg az óriási templomban, amire az egész ország és a főváros olyan büszke, és természetesen Izland lakosságának 90%-át kitevő evangélikusok is. Évente azonban van néhány, 2-3 napig tartó vallásos rendezvényük a templomban, ill. a körülötte lévő dombon és az utcákban, ahol fél Reykjavík jelen van, és mozdulni is alig lehet. Ilyenkor megmutatják, hogy ők milyen erősek. Egyébként nagyon fejlett a könyvkiadásuk, a gyerekekkel való foglalkozásuk, és az idősek szociális ellátása. Azért tartottam ezt fontosnak elmondani e téma kapcsán, hogy valószínűleg nekünk is erre a „hitéleti modellre” kell berendezkednünk. Nem igaz az, hogy csak a popkoncertek vonzzák a tömegeket, és csak a popsztárok lehetnek a „közönség apostolai”. A megfelelően előkészített, **gazdag tartalmú vallásos rendezvények is nagy tömegeket tudnak vonzani.** Gondoljunk pl. az unitárius világtalálkozókra Szejkefűrdőn. Vagy más kis egyházak hasonló rendezvényeire hazánkban. Jól emlékezhetünk arra, hogy néhány éve a baptisták, majd a jehovisták is meg tudták tölteni közönséggel az egész Népstadiont, vagy a Budapest Sportszertornyot. Intézményrendszerünket úgy kell kiépítenünk, továbbfejlesztelnünk, hogy egyrészt a **különböző rétegszervezetek pl. nőszövetség, értelmiségiek szövetsége, alkotók társasága révén minél több hívünkkel kerüljünk állandó aktív kapcsolatba.** Fejlesztelnünk kell **könyvkiadásunkat, lapkiadásunkat.** Létre kell hoznunk egy **videóműhelyt,** amely videókazettákat készít hitoktatási, felnőttképzési célokra egyaránt. Megtisztelő kötelességünk, hogy **a szellemi élet, a tudatformálás minél több területén állandó, aktív jelenlétet biztosítsunk egyházunknak,** hogy a nyugati példák alapján mi is minél jobban meg tudjunk felelni a modern kor új kihívásainak.